

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

№4/2

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

2024

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2024 йил, 4/2-сони

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎзР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Тахририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:

и.ф.д., проф. М.Э.Пўлатов

Бош муҳаррир

ўринбосари:

и.ф.н., проф. Д.Х.Асланова

Масъул котиб:

и.ф.д., проф. М.Қ.Пардаев

Муҳаррирлар:

и.ф.д., доцент Ф.А.Сафаров
PhD, доцент И.М.Пардаева
А.Х.Мингбоев

Техник муҳаррир:

и.ф.н., проф. А.Н.Холиқулов

Корректор:

PhD, доц. С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:

PhD Х.Н.Очилова

1 йилда 4 маротаба
чоп этилади.

**Ўзбекистон худудида
тарқатилади.**

Тахририят манзили:

140100, Самарқанд шаҳар,
Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

факс: +998(366)231-12-53
эл.почта:

samisiservis@mail.ru

Тахририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институти ректори, и.ф.д., профессор

Тахририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва
инновациялар бўйича проректори, и.ф.н., профессор

Тахрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Статистика агентлиги директори, и.ф.д.,
профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – и.ф.д., профессор.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ СФ директори, и.ф.д., проф.

М.Р.Болтабаев – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

А.Бектемиров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ профессори в.б., иқтисод
фанлари доктори

Л.Н.Халикова – СамИСИ профессори, DSc

Ф.А.Сафаров – СамИСИ доценти, DSc

А.М.Каримова – СамИСИ профессори в.б., DSc

МУНДАРИЖА:

НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Мурод Мухаммедович Мухаммедов Мамлакатимизда олиб борилаётган ижтимоий-иқтисодий ислохотларнинг асосий йўналишлари	5
Sanjarbek Komiljon o‘g‘li Boyjigitov Don va un mahsulotlari bozorida iste‘molchi xulq-atvori mezonlarini qo‘llash imkoniyatlari	11
Шавкат Собирович Олтаев Рақамли иқтисодиёт шароитида аҳоли турмуш даражасининг иқтисодий мазмуни ва уни ўлчаш кўрсаткичлари	14
Shirinboy Bo‘ron o‘g‘li O‘razaliyev Funksiya hosilasining iqtisodiyotdagi o‘rni	17
ИННОВАЦИЯ ВА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ	
Сарвар Аюбовна Исхакова Развитие сферы услуг в условиях цифровой трансформации национальной экономики	20
Шехроза Маджитовна Каримова Инновации в сфере услуг общественного питания	25
Рахима Жамшедовна Курбанова Хизмат кўрсатиш корхоналарини рақамли иқтисодиётга ўтказишни татбиқ этиш модели	28
Зарина Муродовна Мухаммедова Хизматлар соҳасида инвестицион ресурсларни инновацияларга йўналтириш механизмлари	34
Eldor Anvarovich Nozimov Xizmat ko‘rsatishda elektron tijoratni samaradorligini oshirish	39
Shohista Baxriddin qizi Turdiyeva Elektron savdo va uning o‘ziga xos jihatlari	42
САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ	
Жунайдилло Садиевич Файзиев Озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлигини таъминлаш – иқтисодий ривожланиш гаровидир	45
Ғайрат Яхшибаевич Пардаев, Акрам Джуракулович Ғафуров, Рузбой Нормаматов Грек ёнғоғи мевасининг истеъмол қиймати ва ёнғоқ етиштиришда кўрсатиладиган хизматларнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини такомиллаштириш	50
Shohruh Zafar o‘g‘li Jalilov Bog‘dorchilik tarmog‘ida investitsion faoliyatining nazariy asoslari	53
Muslimaxon G‘ayratjon qizi Sotvoldiyeva Ekologik va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda suv resurslarining ahamiyati va boshqaruvi	57
МЕҲНАТ, БАНДЛИК ВА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Озода Мамаюнусовна Пардаева, Мирзо Улугбекович Болтабоев Меҳнат бозори трансформациясида “юмшоқ” кўникмалар ва ижтимоий ҳимоянинг аҳамияти	62

Shohista Baxriddin qizi Turdiyeva – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti “Marketing” kafedrasida tayanch doktoranti

ELEKTRON SAVDO VA UNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada elektron savdoning mohiyati, uning texnologik va ijtimoiy jihatlari, shuningdek, o‘ziga xos afzalliklari va muammolari tahlil qilinadi. Elektron savdoning global bozordagi o‘rni, mijozlar ehtiyojlarini qondirishdagi innovatsion yondashuvlari va xavfsizlik masalalari chuqur yoritilgan. Mazkur tadqiqot natijalari korxonalariga elektron platformalardagi muvaffaqiyat omillarini aniqlash va ularni samarali qo‘llashda ko‘maklashadi.

Kalit so‘zlar: Elektron savdo, raqamli iqtisodiyot, kiberxavfsizlik, Big Data, shaxsiylashtirish, onlayn marketing, texnologik rivojlanish.

Kirish. Bugungi raqamli asrda iqtisodiyotning barcha sohalari raqamlashtirish jarayonlarini boshdan kechirmoqda. Ayniqsa, elektron savdo jahon miqyosida eng tez rivojlanayotgan iqtisodiy yo‘nalishlardan biriga aylandi. Elektron savdo nafaqat biznes modelini o‘zgartirdi, balki iste‘molchilar va korxonalar o‘rtasidagi munosabatlarni ham tubdan yangiladi. Ushbu maqolada elektron savdoning mohiyati, uning texnologik va ijtimoiy asoslari, shuningdek, o‘ziga xos jihatlari haqida tahlil keltiriladi.

Dunyoda elektron savdo sohasi global miqyosda iqtisodiy o‘rningning yangi vositasi sifatida qaralmoqda. Jahon Banki va BMTning "UNCTAD" kabi tashkilotlari ma‘lumotlariga ko‘ra, elektron tijoratning ulushi yildan-yilga ortib bormoqda. Masalan, Xitoy, AQSh va Yevropa Ittifoqi davlatlari bu sohada yetakchi hisoblanadi. O‘zbekistonda esa elektron savdo hali rivojlanish bosqichida bo‘lsa-da, undagi o‘rningning sur‘atlari davlat tomonidan qabul qilinayotgan islohotlar natijasida sezilarli darajada tezlashmoqda.

O‘zbekistonda raqamlashtirish jarayonlari davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Davlat rahbari Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan qabul qilingan "Raqamli O‘zbekiston – 2030" dasturi mamlakatning barcha sohalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan. Mazkur dastur elektron tijoratni rivojlantirishni ham o‘z ichiga oladi. Xususan, internet savdo platformalari uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, logistika infratuzilmasini yaxshilash va kichik hamda o‘rta biznesni raqamlashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Elektron savdo sohasida nashr etilgan ilmiy adabiyotlar ushbu yo‘nalishning rivojlanish tendensiyalarini ko‘rsatadi. Kotlarning "Marketing Principles" asarida raqamli iqtisodiyot sharoitida marketingning roli batafsil yoritilgan. Ushbu asarda elektron savdoning iste‘molchilarga ta‘siri, onlayn marketing vositalari va mijozlarni jalb qilish strategiyalari haqida keng qamrovli ma‘lumotlar berilgan.

Chaffeyning "E-Business and E-Commerce Management" kitobida esa elektron savdoning texnologik asoslari va boshqaruv yondashuvlari tushuntirilgan.

Muallif elektron savdo platformalarining infratuzilmasi, logistika jarayonlari va innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini ochib bergan. Xususan, Amazon va Alibaba kabi yirik kompaniyalarning muvaffaqiyat strategiyalari tahlil qilinadi.

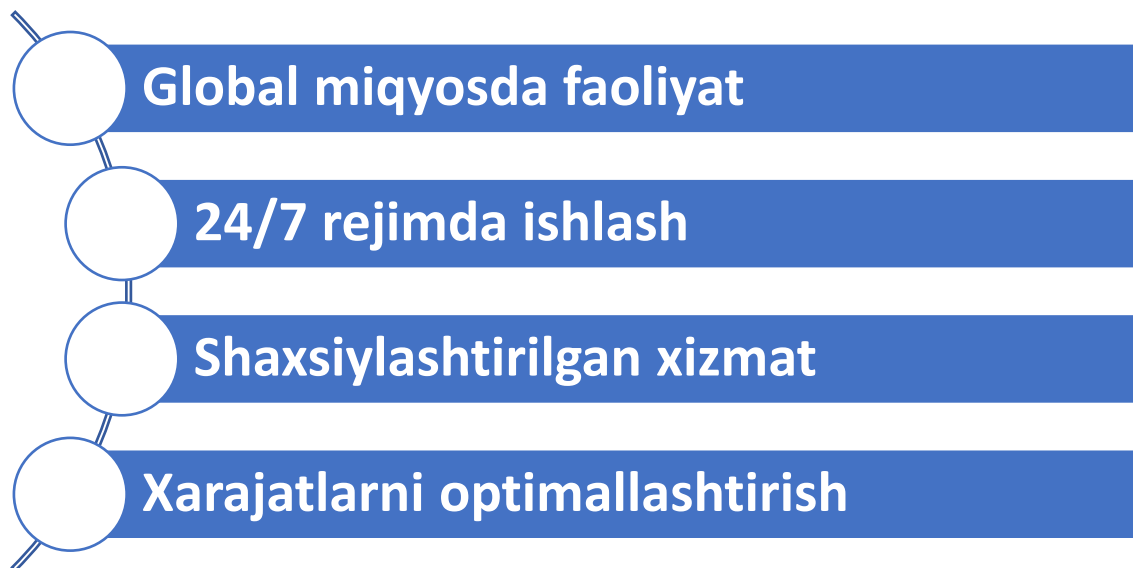
Shuningdek, zamonaviy o‘quv qo‘llanmalar elektron savdoning texnik va ijtimoiy jihatlarni o‘rganish imkonini beradi. Masalan, raqamli marketing bo‘yicha darsliklar iste‘molchilarning onlayn xarid qilish hatti-harakatlarini o‘rganishga qaratilgan. Elektron savdoning iqtisodiy foydalari, jumladan, xarajatlarni kamaytirish, global bozorlarga kirish va shaxsiylashtirilgan xizmatlar ko‘rsatish imkoniyatlari yoritiladi.

Bundan tashqari, so‘nggi yillarda elektron savdoda xavfsizlik va maxfiylik muammolariga bag‘ishlangan tadqiqotlar kengaydi. "Cybersecurity in E-Commerce" kabi asarlar elektron platformalarda shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish, moliyaviy tranzaksiyalar xavfsizligini ta‘minlash va firibgarlik holatlarini oldini olishga qaratilgan yondashuvlarni o‘rganadi. Masalan, shaxsiy ma‘lumotlarning shifrlanishi va xavfsizlik protokollarini joriy etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Elektron savdoning o‘ziga xos jihatlari o‘rganishda statistik tahlillar va amaliyotga yo‘naltirilgan tadqiqotlar ham katta ahamiyatga ega. Ushbu yo‘nalishdagi ilmiy ishlar elektron savdo korxonalarining muvaffaqiyat omillarini aniqlashga yordam beradi va ularning bozorni yanada samarali o‘rganishiga imkon yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolani tayyorlashda ilmiy-analitik yondashuv qo‘llanildi. Elektron savdo sohasidagi dolzarb muammolarni o‘rganish uchun xalqaro nashrlar, iqtisodiy tadqiqotlar va amaliy misollar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida statistik ma‘lumotlar va ilg‘or platformalar tajribasi o‘rganilib, ularning afzalliklari va kamchiliklari aniqlandi.

Tahlil va natijalar. Elektron savdo – bu internet va boshqa raqamli texnologiyalar orqali mahsulot va xizmatlarni sotish va sotib olish jarayonidir. Elektron savdoning asosiy xususiyatlari quyidagi rasmda ifodalangan (1-rasm):

1- Rasm. Elektron savdoning asosiy xususiyatlari

Global miqyosda faoliyat deganda – bu asosan kompaniyalar dunyo bo‘ylab mijozlarga xizmat ko‘rsatish imkoniyatini olishi tuşunuлади.

24/7 rejimda ishlash orqali internet-do‘konlar doimiy ravishda faoliyat ko‘rsatishi, shu bilan bir qatorda sotuv hajmini oshirishi tuşunuлади.

Sun‘iy intellekt va Big Data vositalari xaridorlarga individual takliflar taqdim etishi shaxsiylashtirilgan xizmatni ifodalaydi.

Xarajatlarni optimallashtirish natijasida an‘anaviy do‘konlarga qaraganda kamroq xarajatlar bo‘lishini belgilaydi.

Elektron savdoning afzalliklari tahlili shuni ko‘rsatadiki, uning eng muhim omillari vaqtni tejash va mijozlarga qulaylik yaratish bilan bog‘liq. Masalan, Amazon kompaniyasi o‘zining global logistika tarmog‘i va mijozlar ehtiyojlariga moslashtirilgan xizmatlari orqali bozorda yetakchi o‘rinni egallaydi. Shuningdek, elektron savdo platformalarining marketing strategiyalari (masalan, kontekstual reklama va SEO) orqali xaridorlarni jalb qilish samaradorligi ortmoqda.

Elektron savdo marketingi (e-commerce marketing) – bu onlayn do‘konlar yoki xizmatlar orqali mahsulot yoki xizmatlarni sotish va reklama qilish jarayonini anglatadi. U quyidagi yondashuvlarga asoslanadi:

Saytning qidiruv tizimlarida yuqori o‘rinlarga chiqishini ta‘minlash uchun saytni optimallashtirish -. **SEO (Search Engine Optimization).**

SMM (Social Media Marketing)-Ijtimoiy tarmoqlarda (Facebook, Instagram, Twitter va boshqalar) brendni targ‘ib qilish va mijozlar bilan aloqalarni rivojlantirish.

Email marketing- Foydalanuvchilarga elektron pochta orqali takliflar, yangiliklar va maxsus aksiyalar yuborish.

Kontent marketing-Mijozlarga foydali va qiziqarli kontent (blog postlari, videolar,

infografikalar) taqdim etish.

PPC (Pay-Per-Click) reklama- Qidiruv tizimlari va ijtimoiy tarmoqlarda to‘lov asosida reklama qilish.

Affiliate marketing- Boshqa veb-saytlar yoki blogerlarga mahsulotni reklama qilish uchun komissiya to‘lash.

Influencer marketing- Mashhur shaxslar yoki bloggerlar yordamida mahsulot yoki xizmatni reklama qilish.

Retargeting - Saytga tashrif buyurgan foydalanuvchilarni reklama orqali qayta jalb qilish.

Mijozlarga xizmat ko‘rsatish va sodiqlik dasturlari- Yaxshi mijozlar tajribasini yaratish va qayta sotuvni rag‘batlantirish.

Elektron savdo marketingining asosiy maqsadi, onlayn do‘konni samarali tarzda boshqarish va mijozlarni jalb qilish orqali sotuvlarni oshirishdir.

Biroq, elektron savdoda ba‘zi muammolar ham mavjud. Texnik nosozliklar xaridorlarning qoniqmasligiga olib kelishi mumkin, raqobat kuchayishi esa doimiy yangiliklarni talab qiladi. Xususan, kichik biznes uchun raqobatga moslashish jarayoni murakkab bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, mijozlarning shaxsiy ma‘lumotlarini himoya qilish masalasi dolzarbdir, chunki onlayn xaridlar bilan bog‘liq firibgarlik holatlari ham ortib bormoqda.

Kaspersky Lab tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, elektron savdo platformalari uchun kiberxavfsizlik investitsiyalari ustuvor ahamiyatga ega bo‘lib qolmoqda.

Xulosa va takliflar. Elektron savdo zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanib, korxonalar va iste‘molchilar uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda. Uning texnologik imkoniyatlari kelajakda ham rivojlanishni davom ettiradi. Shu bilan birga, xavfsizlik masalalarini hal qilish va mijozlarga yanada sifatli xizmat ko‘rsatish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Elektron platformalarda xavfsizlikni kuchaytirish uchun ilg‘or texnologiyalarni joriy etish.
2. Raqobatga bardoshli bo‘lish uchun innovatsion yondashuvlarni kengaytirish.
3. Xaridorlar ehtiyojlarini yanada chuqur o‘rganish uchun Big Data tahlilini qo‘llash.

Elektron savdo rivojlanishi biznes subyektlari va mijozlar o‘rtasida samarali munosabatlarni shakllantirish uchun muhim omil bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Kotler F. (2017) "Marketing Principles", Pearson Education
2. Chaffey D. (2020) "E-Business and E-Commerce Management", Pearson,
3. Oliy o‘quv yurtlari uchun elektron savdo bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar.
4. "Cybersecurity in E-Commerce"(2021) , Springer.
5. Zamonaviy marketing va elektron tijorat bo‘yicha ilmiy maqolalar.
6. Statista, (2023)"E-commerce Market Analysis".

<p>Ш.Турдиева</p> <p>Электронная торговля и ее особенности</p> <p>Аннотация. В данной статье анализируется сущность электронной коммерции, ее технологические и социальные аспекты, а также ее конкретные преимущества и проблемы. Подробно освещена роль электронной коммерции на мировом рынке, инновационные подходы к удовлетворению потребностей клиентов и вопросы безопасности. Результаты этого исследования помогут предприятиям выявить факторы успеха электронных платформ и эффективно их использовать.</p> <p>Ключевые слова: электронная коммерция, цифровая экономика, кибербезопасность, большие данные, персонализация, онлайн-маркетинг, технологическое развитие.</p>	<p>Sh.Turdieva</p> <p>Electronic trade and its features</p> <p>Abstract. This article analyzes the essence of electronic commerce, its technological and social aspects, as well as its specific advantages and problems. The role of e-commerce in the global market, innovative approaches to meeting customer needs, and security issues are covered in depth. The results of this research will help enterprises to identify success factors in electronic platforms and to use them effectively.</p> <p>Keywords: electronic commerce, digital economy, cyber security, Big Data, personalization, online marketing, technological development.</p>
--	--

ISSN 2091-5187

☞ “СЕРВИС” ☞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

20.11.2024 йилда теришга берилди. 11.12.2024 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табағи 14,6. Ҳисоб-нашриёт
табағи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 0134В/24

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2024.